

ИМЦ УКиДР МО "Намский улус"

Литературный музей-дом

И.Д.Винокурова-Чагылгана

Намского историко-этнографического музея им. П.И.Сивцева

95

Ч а զ ы л զ а н н ы ы
ч а զ ы л ҳ а й

Нам - 2009 г.

Ч а զ ы л զ а н н ы ы

ч а զ ы л ҳ а ў

2009

УДК 821.512.157-Чагылган
ББК 83.3 (2 Рос=Як)

Составитель , отличник культуры РС(Я)
У.Д.Сивцева, автор
программы “Писатели Намского улуса”

Чабылбаннны чабылхай

- Ч-12 - Чабылбаннны чабылхай : И.Д.Винокуров-Чабылбан - к 95-летию со дня рождения ; (статьи) / Сост.У.Д. Сивцева ; Литературный музей-дом им И. Д. Винокурова - Чагылгана. Нам, 2009. - 50 с. : ил.

Брошюра включает статьи разных лет, посвященные к творчеству И.Д.Винокурова-Чабылбан.

Включены материалы из личного архива И.Д.Винокурова-Чагылгана и сына поэта А.И.Винокурова, также использован архив Нымского историко-этнографического музея им П.И.Сивцева. Издание приурочена к 95-летию известного якутского поэта, переводчика И.Чагылгана.

Для широкого круга читателей, краеведов.

У.Д.Сивцева

И.Д.Винокуров-Чабылбан
аатынан литературный музей-дъиэ -
литература уонна кыраайы үөрэтии хайысхалара.

1989 с. музей директорынан Павлова Айталина Петровна үләлии сыйльдан И.Д.Винокуров-Чабылбан үбүлүөйүн көрсө литературный музей-дъиэ тууутун туруорсан, үгүс үләни ыытан П.И.Сивцев аатынан Намнаабы историко-этнографический музей иһинэн арыллыбыта. Экспозиционнай тэрээхиннэргэ, архызын мунньюуга музей бары үләһиттэрэ уонна үгүс сылга директорынан, тутаах специалиынан сырратын ууран турал үләләбит, опыттаах Саха республикатын культуратын туйгуна Петрова Елизавета Дмитриевна айымнылаахтык үләләббиттэрэ, И.Д.Винокуров-Чабылбаны үйэтитиигэ дьоңун кылааттарын уурбуттара.

2005 сыйлаахтан 2 штатнай единица көрүллән үләтэ сөргүтүллүбүтэ. Сэбиэдиссэйинэн Кривошапкин Иннокентий Захарович ананан үгүс мероприятиелар, суруюааччылары кытта көрсүүүллэр буолбуттара. “Отуу уота” литературный түмсүү хомууруннуга тахсыбыта. 2006 сыйлаахха П.И.Сивцев аатынан музейга директорынан, онтон Улуустаабы ветераннар советтарын председателинэн талыллан үләлии сыйльдар. Бу инники сыйларга үләләбит музей директордара, специалистара Нам музейа сайдытыгар сыраларын уурбуттара. Билигин үләлии сыйльдар музей үләһиттэрэ: директор Копырин Александр Иванович, Саха республикатын культуратын туйгуна Охлопкова Светлана Егоровна, Ефимова Татьяна Анатольевна, Макарова Вера Алампадьевна, Данилова Макарена Семеновна, Сивцева Анисия Егоровна үтүө субастаахтык, талбыт идэлэригэр бэриниилээхтик үләлии сыйльдьаллар. Музей концепцията сурууллан, депутаттарынан өйөнүллән капитальный ремонт буола сыйльдар.

2006 сыйлаахтан сэбиэдиссэйинэн, союзотох үләһитинэн хаалан бааран литературный өттүнэн эрэ

буолбакка, илдээ үлэлий сылдьар авторской программаларбын эмиэ холбоон: литература уонна кыраайы үөрэтий хайхсатын тутуһан үлэлэбитим. Бу кыраайы үөрэтий эмиэ литератураа сиыланнаах, ол курдук кинигэлэр тафыстылар, бу программаа үлэлэспит учуонайдар научной үлэлэринэн биһиги 1960, 1980, 2002 сыллаахха сэнээриллибэтэх историabyтын билиммэтхэтэрин дъэнкэртилэр. 2007 сыллаахха ити исторической событиелар буолбут сирдэрин “Атыры тириитэ - Ыстаарай куорат”, “Мымах кинээс ухаайбата” уонна эбии 52 Нам улууһун пааматынныктарын испиинһэгин атырдах ыйын 16 күнүгэр 361 №-дээх Саха сирин бырабытыстыбатын дъаһалынан Государственний реестиргэ киирэн үйэтитилиннэ.

Ол курдук 2002 сыллаахтан “Энсиэли хототун — уруккута, билингнитэ, инникитэ” диэн программа подпрограммаларынан: Ленский острог (2002 с.), үлэ түмүгүнэн кинигэ тахсыбыта, программа правительствоттан “370 лет Якутия вместе с Россией” знагынан бэлиэтэммитэ. 2005 сыллаахха “Энсиэли хототун ытык-бэлиэ сирдэрэ” диэн проект президен гранын ылбыта. Үлэ түмүгүнэн “Долина Энсиэли в судьбе народа Саха” диэн кинигэ тахсыбыта. 2007-2008 сс. “Ленский острог — форпост в освоении Северо-востока Азии” проектарынан “Исторические личности 17 века”, “Князь Мымах и его сыновья” эмиэ Култуура уонна духуобунай сайдыны министиэристибэтийн биһирэбилин ылбыттара. Мымах кинээс туһунан туспа научной үлэ сурулунна, автор и.н.д. Борисов А.А., “Ныныка” — Мымах уолун туһунан, профессор Иванов В.Н. суройда уонна кини Москвагтан санаа матырыааллары абаалла. Ол түмүктэринэн научной үлэлэри күүтэбит.

Кэлин литературный образтар, улахан айымнылар суруллуохтара, художественный дъүһүүлээр урууийданыахтара, видео, документальный кинэлэр оногуллуохтара. Бу программаны Нам улууһун

общественноһа, депутаттара өйөөннөр үгүс үлэлэр ытылыннылар.

Чабылбан музейын иһинэн Нам улууһун суройааччыларын айымныларын хомуйуу, үөрэтий-чинчийи, киэн эйгэбэ тиэрдии үлэлэрэ ытыллаллар.

Музей 2006 сыллаахха олонх ассоциациятын 2 ыйдаах үлэтин салайан сабалаабыта. Онтон улууска олонх ассоциацията сөргүтүллэн Чабылбан музейа Нам улууһун олонхоһуттарын ааттарын, айымныларын үйэтитии сүннүүн тутуһан утумнаах үлэлэри былааннаахтык ытар, олонхоһуттар тустарынан ахтылары, хаартыскалары электронный варианга мунньюулунна: П.П.Ядрихинскэй-Бэдээлэ, В.Н.Попов-Бочоох, Е.Г.Охлопков-Буоратай, Кычкин-Хабыянна уод.а.

И.Д.Винокуров-Чабылбан аатынан литературный музей-дъиэ 2008 сыллаахха “Энсиэли хототун олонхоһуттара” проега Культуура уонна духуобунай сайдыны министерствотын иһинэн ытыллыбыт конкурс кыайылааҕынан тахсан үйэтитиигэ үгүс үлэлэри ытта. Нам улууһуттан төрүттээх олонхоһуттар ааттарын уонна кинилэр айымныларын Саха сирин архызыттарыттан көрдьеөн буулунна. Урукку өттүгэр П.П.Ядрихинскэй-Бэдээлэ, В.Н.Попов-Бочоох, Е.Г.Охлопков-Буоратай олонхолоро баалларын билэрбит. Билигин Нам улууһуттан төрүттээх олонхоһуттар олонхолоро, сорохтор олонхолорун сюжетын суруттарбыттара куорат архызыбыгар баарын хасыһан булан, сорбото ксерокопияланан Чабылбан музейын фондатыгар киирдэ. Бу программа Үлэтин түмүгүнэн “Энсиэли хототун олонхоһуттара” диэн кинигэ тахсыбыта. Онно биллэр олонхоһуттарбыттын ураты Сивцев Кузьма Васильевич-Мурун, Шестаков Николай Николаевич-Суутта, Сивцев Афанасий Егорович-Дыибэ Бытык, Винокуров Иван Егорович-Иванка, Пермяков Дмитрий Максимович, Петр Колесов туһунан сырдатылынна. Ону таһынан архызыттан Булун оройуонун олонхоһуттарыгар киирэ сылдьар Намтан төрүттээх Неустроев Семен Михайлович

2 олонхолоро көһүннэ. Кини “Көнтөстөй Бөбө” уонна “Ийниэхсит сиэнэ Илэ Хара, Айыныт сиэнэ Алла Хара” дийн олонхолорун В.Атласов, фольклор хомуяаачы 1944-1947 с.с. суурыйн хаалларбыт.

Бу “Энсиэли хототун олонхохуттара” программан Нам улууңгар элбэх олонхохут баар буола сылдыбыта булулунна, түмүлүннэ. Ааттара, айымнылара көстүбүт, урут биллибэт, умнууллубут олонхохуттары эдэр чинчийээччилэринэн, фольклору, төрүт культураны үөрэтийэччилэринэн улуус нэхилиэктэринэн салгын диринэтэн чинчийни, аймахтарын булуу, ахтыылары хомуйуу салжаныа. Бу ыытыллыбыт үлэ олонхо сүпштийн, умнууллубатын туһугар онгохулунна. Олонхону тарբатааччы, ильдээ сылдааччы олонхохуттарбытыгар эмиэ төхүү күүс, кынат буолла.

Нам улууңуттан төрүттээх суурьиааччылары: Е.Г.Охлопков-Буоратай, П.П.Ядринскэй-Бэдээлэ, И.Д.Винокуров-Чабылбан, Е.С.Сивцев-Таллан-Бюрэ, Н.М.Рыкунов, П.Е.Пестряков-Түбэ, Л.М.Сабарайкина, А.А.Парникова-Сабарай Илгэ, А.Е.Шапошникова, А.Г.Кобяков, А.Г.Дунаев айымнылара, кинилэр тустарынан ахтыылар, матырыааллар хомуллаллар.

Артур Ильич Винокуров — поэт уола, Нам улууңун ытык киһитэ: “Аёам айымныта, олоо наукааны үөрэтиллэ илик. Профессор Г.П.Башарин “Чабылбан туһунан баччаанга дылы специальний чинчийни суюх” дийн 70 сыйлын бэлиэтээхингэ ахтыбыта”- дийбитэ. 2007 сыйлаахтан “Нам улууңун суурьиааччылара” проект туруорсуутунаан ГЧИ уонна ХНК РНА СО литературоведение секторын сэбиэдиссэйэ к.ф.н. Романова Л.Н. сөбүлэхэн, былаангэ киллэрэн, саха сирин биллиилээх поэтын уонна переводчигын И.Д.Винокуров-Чабылбан айымныларын переводын научной үөрэтийни сађалаабыттара. Маны биир дойдулаахпыт ф.н.к., эдэр учонай Яковлева Виктория Дмитриевна ылынан Чабылбан переводтарын научной үөрэтийни ыйтта, элбэх Россияяба

ытыллар научной конференцияларга матырыаалларынан кытынна. Хас да Чабылбанга анаммыт үлэлэрэ Россия бэчээтигэр табыста. Уонна И.Д.Винокуров-Чабылбаны салгын үөрэтийн эмиэ салжанарын литературоведение секторын сэбиэдиссэйэ ф.н.к. Л.Н.Романова салайарга ылынна. Онон биһиги эдэр учонайбыт биир дойдулаабын биллэр переводчигы, поэты - Чабылбаны салгын үөрэтийн төрөөбүтэ 100 сыйлын көрсө дьохун монографиялаах көрсүөбэ дийн эрэнэбит.

Чабылбан музейа 2008 сыйлаахха “Обновление имиджа музея” дийн проект суурыйн Культуура уонна духуобунай сайдыы министерствотын конкурсугар кыайылаабынан тахсан 10 витрина уонна стеллаж музеяга ылбыта. Онтон анара Чабылбан музейин сэргэхситиигэ туһаайыллар. Итини таһынан “Чабылбаны чабылхай” дийн проегынан Чабылбанга анаммыт мероприятиелар видео запистарын, Чабылбан хоноонугар государственный оркестр оонньообут, артыстыар ыллаабыт эргэ запистарын булан электронний варианга көнөттөрдө (кино-видео архив В.Д.Попова онгордо). И.Д.Винокуров-Чабылбан төрөөбүтэ 95 сыйлын көрсө дойдуутгар нэхилиэктэргэ кулууптарынан, оскуолаларга мероприятиялар ыытылыннылар. Проегынан Республика архызытарыттан суурьиааччыга сыйыаннаах матырыааллар хомуулунулар уонна “Чабылбаны чабылхай” дийн кинигэ танаарылынна. Бу музеяга Чабылбан дийбитинэн атын улуустартан анаан көрө да кэлээччилэр баар буолааччылар. Чабылбан төрөөбүтэ 100 сыйлын көрсө республиканской таһымга ыытылларын бэлэмнэний билиннэттэн үлэлэр ыытылла сыйдьяллар. Ол курдук “Обновление имиджа музея” дийн программа салжанан 2014 сыйга “Нам улууһа” Муниципальной тэриллии былааныгар киллэрэргэ культуура уонна духуобунай сайдыы управлениетыгар (сэбиэдиссэй Н.А.Соловьев) бэрилиннэ. Научной үөрэтийлэр ыытыллыбыттарын түмүгүнэн төрөөбүтэ 100 сыйлын көрсүүгэ Чабылбанга сүгүрүйээччилэр элбиэхтэрэ, кини айымныларын аабааччылар үксүөхтэрэ.

Г.П.Башарин,
профессор

Талааннаах Чаялбан

...Кини учуутал, мин кини үөрэппит киһитэ буоларым быысытынан, биңиги бииргэ үлэлээхиммит сандардыллыбыта.

Кэлин өттүгөр литературнай нэһилиэстибэ боппуруостарыгар мөккүөр буолбутугар, Илья Дорофеевич А.Е.Кулаковский уонна А.И.Софронов поэтический айымныларын сахалыттан нууччалыыга тылбаастаан (подстрочная перевод), боппуруос Москваја көрүлләригәр көмөлөспүтэ. 1943 сыл балајан ыйыгар мин исторический наукаја кандидат диссертациятын көмүскээн кэлбиппэр улаханык үөрбүтэ. 1950 с. докторской диссертация көмүскээн кэлбиппэр кэлэн әвэрдэлээбитэ.

Литературнай нэһилиэстибэ боппуруохун хаттаан көрүү сабаланан, кини биңиги иккиэн бииргэ үлэлээн барбыппит. Чаялбан уонна Н.А.Габышев, А.И. Софронов критикаламмыт поэтический айымныларын тылбаастаан (подстрочная перевод) көмөлөспүттэрэ. 1951 сыл бүтүүтүгөр Чаялбан биңиги тиһэх көрсөн кэпсэппиппит.

...Илья Дорофеевич киһи быысытынан ылар буоллахха, кини үтүө майгылаах-суюбастаах, аһајас дууһалаах, сымнаајас, аламаајай характердаах киһи этэ.

Литература, искусство чаялхай, эмоциональный өттүн олус таптыра. Нуучча классик поэттарын айымныларыттан биир-икки куплеты хайаан да нойосуустаан баран, кинилэр тустарынан кэнэтэн, унатан теориялаабакка эрэ, кылгастык кэпсиир буолара. Бииргэ үлэлээбит табаарыстара Илья Дорофеевиы, живопиы билэрин, таптырын ааһан, бэйэтэ художник этэ диииллэр. Нуучча классической операларын тустарынан улаханык

хайдаан кэпсиир этэ. Ити опералар арияларыттан кылгас кэрчиктэри, мин санаабар олус үчүгэйдик ыллаан, бэйэтин сыйанбылын бигэргэтэри хайгыыр, сөөөр этим. Сытыны тылы, дьиibэни, ооннуу-күлүү кэпсээнин, анекдоту, күлэн мүчүнгүү-мүчүнгүү сөбүлүүрүн өйдүүбүн.

Чаялбан туунан баччааның дылы специальний научной чинчийни суох. Хаһыаттарга, сурунаалларга бэчээттэммит ыстатыйаларга, заметкаларга, саха литературатыгар анаммыт уопсай чинчийилэрэг Илья Дорофеевич поэт быысытынан куруук үрдүктүк сыйаналанар, кини айымныларын реализма, патриотической уонна интернациональной ис хоноонноро бэлиэтэнэллэр. Бу барыта кырдык сөп дии саныбын.

Түмүктээн эттэххэ, И.Д.Винокуров-Чаялбан улахан талааннаах киhi. Педтехникуму бүтэрэ илик уон сэттэлээх-абыстаах Нам уола, санаан көрүн, төрөөбүт дойдутун литературатын бэйэтэ үөрэтэн-чинчийэн, программа, былаан онгостон, лекция курсун бэлэмнээн, үөрэнэр техникумун студеннарын үөрэтэрэг соруммутун, ону оччотообу таһымна үчүгэйдик толорбутун ким барыта хайгыыр, сөбүүн сөп.

1989 с. от ыйын 29 к. Ленин суола.

Виктория Яковleva
кандидат филологических наук,
научный сотрудник
ИГИ и ПМНС СО РАН

Яркий как молния . . .

К 95-летию поэта И.Д.Винокурова – Чагылгана

Илья Дорофеевич Винокуров-Чагылган (1914-1952) – один из ярких представителей якутской литературы 1930-1940 гг. Как талантливый поэт, мастер художественного перевода он внес существенный вклад в сокровищницу якутской поэзии, в частности, в области жанровой системы, композиционных и стиховых особенностей, образной системы, языка и стиля. Становление И.Д.Винокурова-Чагылгана как поэта происходило в начале 1930-х гг. Первые сборники стихотворений И.Чагылгана «Чагылган уоттара» («Искры молнии», 1933) и «Дабаан» («Подъем», 1935) являются показателем его творческих поисков, путей формирования стиля. В них наблюдается преобладание гражданской лирики агитационного характера, ощущается влияние таких поэтов как П.А.Ойунский, В.М.Новиков-Элляй, В.Маяковский.

В довоенные годы выходят его книги «Хоьооннор, поэмалар» («Стихи и поэмы», 1937) и «Ньургууннар» («Подснежники», 1938), изданные в Москве, которые свидетельствуют, что И. Чагылган к тому времени сформировался как творческая личность, как поэт-лирик со своим самобытным почерком. На примере этих книг видно, что значительное место в довоенной поэзии И. Чагылгана занимают интимная и пейзажная лирика. Важно отметить, что в творчестве поэта прослеживаются два основных направления – это обращение к фольклорным традициям и к опыту русской и мировой литературы. Его индивидуальный стиль сформировался на стыке этих двух направлений и является собой своеобразный синтез фольклорных элементов и поэтических

особенностей русской и мировой лирики. К числу бесспорных творческих удач И.Чагылгана относится поэма «Ньургустай Кую», композиционная структура, языковая образность которой основаны на устно-поэтических традициях. Известно, что поэма «Ньургустай Кую» в свое время вышла из печати и до сих пор издавалась в сокращенном варианте, рукопись полного варианта находится в архиве. Среди произведений, организованных на сюжетах и образах народного творчества, можно выделить также поэтические сказки для детей «Могус уонна чыычаах» («Могус и птичка»), «Сылгы уонна ынах» («Конь и корова»), «Туллуктай» («Туллуктай»), «Нэтээгэ» («Летяга»). Следует отметить, что И.Чагылган одним из первых якутских поэтов обратился к детской тематике. На наш взгляд, то обстоятельство, что он целенаправленно занимался детской литературой, является одним из показателей его многогранного таланта. Кроме того, он в числе первых обратился и к переводу детских произведений русской поэзии на якутский язык (А.Барто, С.Михалков, К.Чуковский).

Хотелось бы немного остановиться на художественных переводах И.Чагылгана. Свою переводческую деятельность он начал в 1930-е гг., когда в якутской поэзии в целом наблюдалось активное обращение поэтов к переводу, что свидетельствует об активизации их творческих поисков. Для И.Чагылгана художественный перевод явился своеобразным толчком для становления, развития его индивидуально-авторского стиля. Он не только активно осваивает опыт литературных традиций в плане идейно-содержательной стороны, жанрового разнообразия, стиховых особенностей и средств выразительности, но и мастерски переплетает их с особенностями фольклорного стиля. В своем поэтическом творчестве И Чагылган обратился к переводу произведений классиков русской поэзии: А.С.Пушкина, М.Ю.Лермонтова, Н.А.Некрасова, И.А.Крылова, из советской литературы – В.Маяковского, Д Бедного, М.Светлова, А Суркова, К.Чуковского, Э.Багрицкого, А.Барто и др., из зарубежной – Г.Гейне, Ш.Петефи. При этом поэт старается максимально

приблизить свои переводы к оригиналам не только в содержательном, но и формально-эстетическом планах, что является ярким показателем его художественного мастерства.

В годы войны и в послевоенный период И.Чагылгана интересует прежде всего военная тематика. В эти годы были написаны его известные стихотворения «Хайын» («Лыжная»), «Герой Попов туунан ырыя» («Песня о герое Попове»), «Биын сурэхпит» («Наше сердце»), «Керсууу» («Встреча»), ставшие впоследствии народными песнями. Заметное место среди произведений на тему войны занимает московский цикл стихотворений И.Чагылгана «Московские стихи» (1944-1945 гг.), написанный в период бурного творческого всплеска. Хотелось бы немного остановиться на этом произведении, жанровую форму которого мы определяем как цикл стихотворений. Следует отметить, что в 1940-е гг. к тематическим циклам, посвященным Великой Отечественной войне, обращались лишь П.Тобуроков с его «Таабырннаар» («Загадки», 1943) и И.Чагылган – с московским циклом.

В цикле И.Чагылгана «Москватаагы хоюоннор», кроме общей темы, в девятнадцати полиметричных стихотворениях раскрывается тема пребывания в Москве, на что указывает его название. Этот цикл написан по типу путевых циклов русской лирики, в которых идеино-композиционная организация строится на основе реального или вымышленного путешествия (по классификации Л.Е.Ляпиной). Однако, в отличие от циклов стихотворений русских поэтов, И.Чагылган не стремится отразить хронику событий, а передает сложную гамму чувств лирического героя, выражющуюся то в восхищении Москвой, то в радости победы над врагами, то в тоске по родному краю, а также в нежных признаниях в любви к девушке.

Следует отметить, что якутский поэт в своих творческих поисках в дальнейшем не раз обращался к жанру лирического цикла. Как цикл стихотворений, основанный на идеино-тематическом образном единстве, мы выделяем произведение «Эбэнкилии тойуктар» («Эвенкийские мотивы») из сборника «Избранные стихи» (1953). В нем И.Чагылган одним из первых

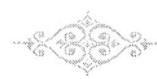

якутских поэтов обратился к северным мотивам. Здесь лирический герой – человек, воспевающий северную природу, а через нее – изменения в общественной жизни народов Севера в советский период. В лирическом цикле ощущается также веяние традиций русской лирики, в частности, поэтического стиля С.Есенина и одного из его известных произведений «Персидские мотивы».

Кроме этих циклов, можно выделить цикл стихотворений «Рабочий городок» («Рабочий городок», 1949), который также написан в русле переживаемого исторического времени. Организующей идеей стихотворений цикла является восславление советской действительности. На наш взгляд, в творческом активе И.Чагылгана циклы стихотворений выступают не только показателем его жанровых поисков, но и могут свидетельствовать о его творческой зрелости как поэта. Здесь стремление автора осваивать новые темы, образы, мотивы получает оригинальное жанровое оформление в виде циклов.

Индивидуальное своеобразие творчества И.Чагылгана в свое время вызвало благоприятный отклик у известных якутских критиков и литературоведов. Из имеющихся литературоведческих работ можно выделить исследование Г.М.Васильева о вкладе И.Чагылгана в стиховую и звуковую организацию в монографии «Якутское стихосложение» (1965); литературный портрет составленный Софр.Даниловым; статью Н.Тобуркова о новаторском введении им в обиход якутской поэзии жанров оды, романса, сонета, элегии; статьи Н.З.Копырина, Д.Е.Васильевой, М.Н.Дьячковской и др., положивших начало изучению основных тенденций творчества И.Чагылгана в контексте истории якутской литературы.

Однако следует отметить, что отдельные статьи по его творчеству, воспоминания о нем, рецензии на книги представляют собой анализ лишь частных аспектов, в то время как системное изучение поэтического мира И. Чагылгана на сегодняшний день ждет своего исследователя. Одной из актуальных и перспективных проблем в исследовании творческого наследия И.Чагылгана, на наш взгляд, выступает

вопрос об изучении его художественных переводов. Следует отметить, что результаты переводческого творчества представляют собой несомненную ценность в том плане, что основная функция заключается в содействии межлитературным взаимосвязям, в их вкладе в развитие национальных языков литературы. И здесь одной из научных перспектив выступает исследование художественных переводов И.Д.Винокурова-Чагылгана. В якутском литературоведении мы выделяем статьи Г.Тарского, Г.Башарина, Н.Тобурокова, которые отмечают его не только как поэта, литературного критика, но и как талантливого переводчика.

Г.Тарский говорит о том, что, обратившись к переводам русской классической и советской, а также зарубежной литературы, И Чагылган внес свой вклад в духовную культуру народа саха. Башарин Г.П. отмечает недостаточность специального исследования творчества И.Чагылгана, несмотря на то, что в общих статьях, заметках, исследованиях по якутской литературе его поэзия всегда высоко оценивается. Интересно высказывание Г.П.Башарина о том, что И.Чагылган в свое время помогал перевести (делал подстрочные переводы) поэтические произведения А.Е.Кулаковского и А.И.Софронова для рассмотрения вопросов о литературном наследии в г. Москве. Тобуроков Н.Н. в творчестве И.Чагылгана выделяет переводы произведений А.Пушкина «Русалка», Э.Багрицкого «Смерть пионерки», стихотворений Ш.Петефи, В.Маяковского, в которых, по его мнению, переводчик с наибольшей точностью сохранил стилистические особенности творчества известных поэтов. Также исследователь затрагивает переводческую деятельность И.Чагылгана в рамках сравнительного стихотворения, рассматривая перевод как форму взаимосвязи и взаимовлияния в поэзии народов Сибири.

Как видно из вышепречисленного, все работы по переводческой деятельности И.Д.Винокурова-Чагылгана носят обзорный характер или рассматриваются в русле частных исследований по якутской поэзии, в то время как проблема

специфики художественного перевода остается неразработанной и требует специального изучения. Нами проводится отдельное литературоведческое исследование, посвященное интерпретации художественных переводов И.Чагылгана. Основной целью исследования является определение особенностей освоения национального опыта через художественный перевод в отношении смысловой и формально-эстетической структуры произведений. Надеемся, что наша работа в будущем внесет свой определенный вклад в диалог культурных традиций, в ряд компаративных исследований литературоведческого характера.

Примечания

1. Яковлева В.Д. Циклы лирических стихотворений в якутской поэзии: типология и поэтика. Дисс. на соиск. Уч. Степ. канд. филол.наук.- Якутск, 2006. – С. 25.
  2. Ляпина Л.Е. Циклизация в русской литературе XIX века.- СПб.: НИИ химии СПбГУ, 1999.- С.104.
  3. См. Тарский Г. Талааннаах тылбаасчыт этэ. /Хотугу сулус, 1974, №7.- С.86-89.
  4. См.: Башарин Г.П. Талааннаах Чагылган /Хотугу сулус, 1986, №8. – С.84- 89.
  5. См. Там же. – С.87.
  6. Тобуроков Н.Н. Чагылхай Чагылган /Хотугу сулус, 1984, № 7.- С. 94.
- См.также. Тобуроков Н.Н. Проблемы сравнительного стиховедения.- М., 1991.-177 с.

ф.н.д. Д.Е.Васильева

Чаылхай Чабылбан

Илья Дорофеевич Винокуров-Чабылбан 1914 сүллаахха от ыйын 31 күнүгөр Нам улууңугар элбэх оюлоох бааынай дьиэ кэргэнигэр төрөөбүтэ. Илья Нам 7 кылаастаах оскуолатын бүтэрэн баран, дойдтуугар сир түнэтигэр, онтон Байаңттай улууңугар хамначчыттар комитеттаригар председателинэн үлэлэбйтэ. Ол кэнниттэн үөрэвн салгыыр бајата, билиигэ-көрүүгэ тардыстыта баһыйан, Дьюкуускайдааы педтехникумга үөрэн киирбитэ. Биллэрин курдук, бу училище оччоттон билии-көрүү кинэ этэ. Онно учууталынан А.А.Иванов-Күндэ үлэлиирэ, ол эрэн, доруобуйатын туругунан, уурайбыта.

Педтехникумы бүтэрээри сырттааына, педсовет сүбэлэхэн баран, Илья Винокуровы саха тылын уонна литературын биэрэргэ сорудахтаабыта. Бэйэтин үөлээннээхтэригэр учуутал буолуу - бастаан утаа, биллэн турар, соһучута бэрдэ. Ол эрэн элбэби аахпыт-билбит, элбэх кэпсээннээх-ипсээннээх, хоһоон суруйан холонон көрө сылдъар студент уол - Илья Винокуров бэрт ситишиилэхтик учууталлаан барбыта. Бу сүлларга кини бастакы хоһоонноро бэчээттэммиттэрэ. Онтон кини баараасуођа 18 саастааџар маннайгэ кинигэтэ “Чабылбан уоттара” күн сирин көрбүтэ. Манна, педтехникумы үөрэн сылдъан кэлин саха улахан суруйааччылара буолбут дьону кытта бииргэ үөрэммитэ, үөрэппитэ, бэл, кэлин улахан биллиилэх профессор буолбут Г.П.Башариммит эмиэ кини үөрэннээччите этэ.

Илья Дорофеевич Винокуров-Чабылбан бэрт айымнылаахтык үлэлээн “Дабаан” диэн кинигэни 1935, “Хоһооннор уонна поэмалар” - 1937 сүллардаахха утуусубуу бэчээттэтэн барбыта. Онтон Дьюкуускайга типография умайан, сахалыы кинигэлэр Москва да тахсар буолбуттарыгар, кини издательство редакторын быһытынан Москва да олорон үлэлэбйтэ. Онно сылдъан “Ньургүүн”

(1938), “Хоһооннор” (1940) диэн кинигэлэрэ тахсыбыттара.

Онтон дойдтуугар төннөн кэлэн радиокомитетка уусуран литература отделын редакторын быһытынан үлэлэбйтэ.

1944-45 сс. композитор Марк Жирковтуун Москва да уонна Свердловскайга Саха опернай-музыкальной репертуарын ханатыыга дъаныдан туюх баар күүһүн-дьюбуун биэрэн туран үлэлэбйтэ. Онно үлэлииригэр кини хайы-сах улахан поэт быһытынан биллибйтэ. Кини оччоттон аатырыт Эллэйи, Күннүк Урастырыбы кытта тэнгнэ олук уурсан элбэх ырыа буолбут айымнылары, поэмалары суруйбуута. Кини үөлээннээхтэрэ Чаылбан биллиитэ-көрүүтэ киэнгин, айылбаттан улахан айдарылаах поэт буоларын билбиттэрэ. Чаылбан 1942 сүллаахха суруйбуут “Хайыһар” диэн хоһоно куоратынан ырыа буолан дайбыта, күн бүгүннээннэ дылы сахатын норуутун таптыыр, уоһуттан түһэрбэт айымнытыгар кубулуйбуута. Бу ырыа сэриигэ сылдъар саха буойуттарын санааларын көтөхпүтэ, кыайыыга эрэллэрин сахпыта, фашиы кыайар дьулуурдарын күүһүрпүтэ. Сэрии дылларыгар Илья Дорофеевич “Герой Попов уюнан ырыа”, “Бини сүрэхпит” о.д.а. бэртээхэй ырыаларын ыллаабытынан биниги көлүөнэ дьон улааппыпьт, олох киэн аартыгар үктэммипит.

Ити үөһэ этэн аһартым курдук, Москва да, Свердловскайга Марк Жирковтуун үлэлиир кэмигэр Г.Литинскэйдин П.А.Ойуунускай “Дьулурыйар Ньургун Боотур” олонхотун либреттоын суруйбуута, үгүс нуучча романстарын тылбаастаабыта. Музыковед, искусствоведение наукатын кандидата Галина Алексеева суруйарынан, Чаылбан баһаам элбэх музыкальной айымнылар сурууллууларыгар кыттыны ылбыта. Маны таһынан поэт 42 ырыалара Дьюкуускайдааы радио фондатыгар норуокка киэнник биллибйт А.Новгородов, А.Егорова, Н.Шепелева, Л.Попов, Ф.Лобанов, А.Ильина-Дмитриева, А.Самсонов уод.а. толорууларыгар баалларын бигэргэтэллэр.

Кини бэرت үчүгэйдик ыллырыа, тойук туойара. Саха норуутун уус-уран айымныларын ийэтин үүтүн иһиэбүттэн истэ үөрэнэн, саха баай-талым тылын-өхүн бэрг үчүгэйдик билэрэ, тыл араас кырааскатын, музыкальной буола иһиллэригэр араас ымпыктырын-чымпыктырын бэркэ өйдүүрэ дийн кинини билээчилэр билигин ахталлар. Тыл улахан маастара народнай суруйааччи Күннүк Уурастырыап Чабылбан поэзията оннук уратытын бигэргэйтэн бу курдук дибүттээх, “Поэзия, музика аргыстана сылдьар абыс балыстар. Ус тыл үөрэ-дьүөрэ этиллэн, үчүгэйдик иһиллэн, киши кулгааџар кэрэтийэн кириитин билигин эдэр хохоннүүттар үгүстэрэ билиммэттэр дии саныбыын. Очуртан-чочурга, оллуртанс-боллурга ойуоккалатаң суруллубут хохон дулжалаан иһэр киши хамсанарын маарыннырды аабыллар. И.Чабылбан оннук хохоннорунан эдэригэр даҕаны ааҕааччыларын “күндүлээбэтэх поэт”. И.Чабылбан литератураа аан бастаан кириэбүттэн... тылы имитэ-хомуута сатырын сөбүлүүр үгэстээбэ”. Ол ишин кини айымныларыгар дыкти эпитеттэр, киши соһууюх тэннэбиллэрэ баар буолааччылар: Холобура, “кубар хатын”, “субурес харчы”, “кый дуол” уод.а.

Чабылбан ырыа курдук аабыллар хохоннорун тэнэ, хас да поэмани, романстары, одалары, конеттары, этюднай, альбомнай да хохоннору суруйар эбит. Ол эрэн Чабылбан ордук маассабай, лирико-бытовой темаа суруллубут ырыалар автордарын быһытынан киэнник биллибит. Уопсайынан, И.Чабылбан саха музыкальной культурата сайдарыгар бэйэтин боччумнаах кылаатын киллэрбит.

И.Чабылбан олус аламааџай, эйэбэс-сайаџас, ыалдыштымсаҳ, үтүө-мааны майгылаах киши эбит. Дьюкусайга Таалай күөл таһыгар - Ломоносов уулусса 22 олордохторуна ааннара сабыллыбат, элбэх эдэр поэттар, культура уонна искуство үләниттэрэ мустан, хохон ааџар, сана ырыаны истэр кииннэрэ буолбут. Онно Таллан Бүрэ, Баал Хабырыыс, Пантелеимон Тулааһынап, Күн

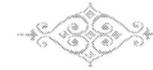
Дырибинэ, А.Абаязыныскай, В.Чиряев, Арбита уод.а. баар буолаллара дийн кэпсииллэр. Эссө Арбита Чабылбаны кытари бииргэ олоро сылдыбыт. Ол кэмнэргэ Тимофей Сметанин, Александр Лаврик, Вячеслав Рябцев Чабылбанга сылдан элбэхтик сүбэлэтэллэрэ, бэйэлэрин айымныларын көрдөрөллөрэ.

Оччотообу сэрии кэннинээби олох-даҕах бэрг кырымчык, ыарахран буолан Чабылбаннаах даҕаны тиийиммэт союстук олороллор эбит. Арай биирдэ гонорар ыла кэргенинээн Ольга Пантелеимоновналынын редакцияа баран, мэлийэн кэлбүттэр. Ол гынан баран, олус үөрэн-көтөн дьиэбэ киирбүттэр. Ол үөрүүлэрин биричиннэтийн кэлин билбүттэрэ - нуучча оюлоро “Хайыһары” уулуссаа ыллаан дьиэрэтэ сылдьалларын көрсүбүттэр. Ити курдук, Илья Дорофеевич ырыалара-тойуктара ол кэмнэ олус киэн маассаа тарҕанан, оччотообу дьон-сэргэ арахсыспат аргыһа буолаллара.

И.Чабылбан, эппиппитет курдук, саха тылын ымпыктаан-чымпыктаан билэрин ааҕан, мэлдүй сананы була, киллэрэ сатырын туһунан кини үөллээннээхтэрэ өйдүүллэр. Кини оччотообу 30-40 сыллардаахха сана үөдүйэн, үөскээн, сайдан эрэр сүһүөхтээн, рифмалаан суруйууну Эллэйи, Уурастырыабы кытари бэркэ баһылаабыт поэт эбит. Оннук силлабико-тонический тутуллаах хохон суруллуутун баһылаан, холобура, “Хайыһарын” айдаа:

Биллин фашист баһылыга
Биһи чаҕаан күүспүтүн,
Кыайыы сырдык дъаралыга
Биһигини кууспутун!

Урут аллитерация эрэ көмөтүнэн саха хохон-ырыата айыллар эбит буоллаҕына, билигин хохон суруллуутугар сана сүүрээн киирбите. Ону бигэргэйтэрийн профессор Н.Тобуроков суруйар: “В тридцатые годы значительный вклад в теорию и практику стихосложения внесли книги Чагылгана и П.Туласынова. Первый значительно обогатил культуру рифмы, показал, по существу, неограниченные

возможности якутского стиха".

Ити курдук, айар үлэ алыштаах иэйиитигэр куустара сылдан И.Чаылбан баара-суюба 38 саастаацар өлбүтэ. Ол эрэн кини бэрт баай айар нэхилиэстибэни хаалларбыта. Кини 12 кинигэни бэчээттэппитэ. Ити ўеһэ этэн ахаарбыпты таһынан Чаылбан "Ньургуун" (1938), "Хонооннор" (1940), "Саргылаах дойду" (1944), "Ыраах аян" (1948), "Биһиги күннэрбит ырыалара" (1952) кинигэлэр күн сирин көрбүттэрэ. Маны таһынан поэт сорох айымнылара "Хонооннор" (1948), "Талыллыбыт хонооннор" (1953) дιэн нууччалыы тылынан тылбаастанан бэчээттэммиттэрэ.

Уопсайынан, И.Чаылбан 300 хоноону, хас да поэмани элбэх үрдүк маастарыстыбалаах тылбааы аян хаалларбыта. "Ньургустай Кую", "Акулина", "Манчаары", "Икки ийз", "Сэрии суолунан", "Улуу Октябрь уолаттара", "Андаацар" - поэмалары истэригэр тыла-өһө тупсаарайнан, композиционнай тутула чуолкайынан, этэр санаата күүстээбинэн - "Ньургустай Кую" дιэн поэмата унулуччу миестэбэ турар.

И.Чаылбан ожолорго анаан хас да кэрэхсэбиллээх айымнылары айбыта, олор истэригэр "Мојус уонна чызычаах", "Сылгы уонна ынах", "Туллуктай", "Нэтээгэ" дιэн поэтический оствуоруялары айбыта. Бэйэтин атаһа Арбита этеринии, "Чаылбан бэйэтин суруйар тематикатынан - баай уонна характернай поэт. Кини күннээби быстах темалартан общественний олох бөдөн событиеларын көрдөрүүгэ тийиэ суруйар".

И.Чаылбан үрдүк культуралаах элбэзи аахпыт-үөрэппит кини. Кини нуучча уонна саха классический уонна советской литературатын бастынг айымныларыттан, төрөөбүт норуотун фольклоруттан айар илбис уотугар угуттаммыт, онно тирэммит буолан, кини айымнылара баай ис хоноонбохтор уонна тупсаарайдар.

Айылца барахсан сорох киини араас дьобурунан хатабалыыр да буолар эбит! Чаылбан бэртээхэй поэт, сэргэх музыкант буоларын таһынан өссө уруүйдьют эбит.

Кини дьүүхийэн хаалларбыт "Көбөкөн". "Хатын" дιэн уруүйдара, уолун Артурун, кэргэнин Ольга Пантелеймоновна Полякованы уруүйдаабыт хартыналара билигин да бааллар. Маны таһынан доборо Таллан Бүрэ суруйарынан, Чаылбан бишиги улуу Анемподист Софоновпытын, өлөр ыарыыга ылларан сыйтааына, дьүүхийэн хаалларбыта биллэр.

Чаылбан тус олою бэрт ыарахаттардааца. Элбэх ожолоох абатын үгүс ожолоро өлбүттэрэ. Ол инигэр Илья Дорофеевич убайа Бөтүүрүүс. Кини быраатын Ылдъяаны эмиэ кинигэни кытта добордооного, онтон билиини-көрүүнү сомсорго үөрэппитэ. Винокуровтар элбэх ожолоруттан билигин Е.Д.Винокурова (2001 с. өлбүтэ - ред.) дιэн үлэ, тыыл, педагогический үлэ ветерана баар: кини билигин Намна олорор. Евдокия Дорофеевна кыына - СГУ доцена Л.М.Сабарайкина. Кини саха литературыгар французской тылтан тылбааынан уонна кыра кэпсээннэринэн киирэн эрэр.

Илья Дорофеевич иккитэ кэргэннэммитэ. Бастакы кэргэнэ акушерка идэлээх Ольга Францевна Петровская баара-суюба 29 саастаацар өлбүтэ. Кинилэр уоллара А.И.Винокуров билигин биллиилээх фотокорреспондент, саха культурний олбүн летописеңэ. Кини кэргэнэ А.Ф.Никифорова - биллиилээх общественный деятель, суруяааччи Н.Н.Никифоров-Күлүмнүүр сиэнэ.

И.Чаылбан иккис кэргэнэ Ольга Пантелеймоновна Полякова бэрт үчүгэйдик музыканы, литератураны өйдүүр, романстары ыллыыр грек хааннаах саха кыына этэ. Кинилэр уоллара Леонид Винокуров олох эдэр сааыгар, оперный-музыкальный айымнылар режиссердара буолан үлэлии сылдан, Дьюкуускайга 80-с сыллардаахха охолго түбэхэн өлбүтэ.

Илья Дорофеевич бэрт кылгас олоюор элбэх эрэйи көрбүтэ. Бэл сэрии дылларыгар "Сталин уонна сэрии туүнан сымыянан көрдөрөллөр" дιэн аргыс кыргыттарыгар, киинэттэн кэлэн иһэн эппитигэр, баайсан,

8 ый хаайыга олордубуттара. Онтон төрүт ахаах киңи доруобуйата олус айгыраабыта. Хас да сыл ыарааханык ыалдан баран Илья Дорофеевич 1952 сыллаахха суюх буолбута.

Ол эрэн саха биир бөдөнг поэта Илья Дорофеевич Винокуров-Чаылбан төһө да кылгастык олордор, бэйэтин төрөөбүт литературагар уонна кини культурата сайдытыггар улахан суюлу-иини хаалларбыта. Ону барытын сахатын норуота үрдүктүк сыйаналыыр. Холобура, профессор Г.П.Башарин бэйэтин учууталын туунан манык истин-иинирэх тыллары суройбут эбит. Чаылбан - "саха литературагар кылгас бириэмээ үзүүлүм гынан ааспыта... Илья Дорофеевич өр бириэмэ устагыгар чаылбан курдүк чаылыяа туруо дии саныбын".

Саха сирэ. - 2000. - Кулун тутар 22 к.

Истин махтал тыллара

Саха сиригэр советской былааы олохтоспут, бөвөргөтүспүт, биңиги советской национальной уус-урган литературабытын төрүттээбит Платон Алексеевич Ойуунуский норуот диринник таптыра, мунара сую ытыктыра. Саха советской суройааччыларыгар кини аба табаарыс, муударай сүбэхит, үтүө добор этэ. Сүүрбэхис, отутус сыллардаахха кини модун айымнытын сабыдыалын бэйэтин аяар үлэтигэр билбэтэх кини абыраллаах кынамнытын түхамматых биир дааны саха суройааччыты суюча эбитэ буолуо. Ол иһин кинилэр бары Платон Алексеевичка истин махтал тылларын этэллэрэ.

Оннук кэрэ-бэлиэ тыллары оччотообуга эдэр поэт Чаылбан (Илья Дорофеевич Винокуров) эппитэ эмиэ биллэр. 1935 сыллаахха Саха сиринээби кинигэ издательствотыггар Чаылбан "Дабаан" дин хонооннорун, ырыаларын кинигэтэ бэчээттэммитэ. СССР Наукаларын Академиятын Сибирдээби салаатын Саха сиринээби филиалын библиотекатыггар поэт ити кинигэтэ баар. Ол кинигэни кини бэчээттэнэн табыстааын утаата, 1936 сыллаахха олуннью 9 күнүгэр, П.А.Ойуунускийга бэлэхтээбит эбит. Чаылбан бэлэхтииригэр кинигэ титульный илингээр анабыл хоноон суройбут. Кини урут ханна да бэчээттэнэ илик. Ол бу баар:

Саргылаабыт,
Сатаарытан
Ыллаабыт
Сана сатан
Сатаан ыттан
Сайдыбыт.

Бэйиэсийэ
Бэрт аата
Сириэдийэн тарбаата,
Сэбиэт ийэ
Хайбаата!
Эрэйдэнэн
Эн ииппит
Элбэх үтүмэн
Бэйиэппит —
Эриэйдэнэн
Кэлбиппит...
Бэйиэсийээ,
Уугун кыччат!
Арыычча
Үүнэн иһэн,
Этэр ыччат
Тэбиэхирэн.

9.11.36 с. Дьокуускай.

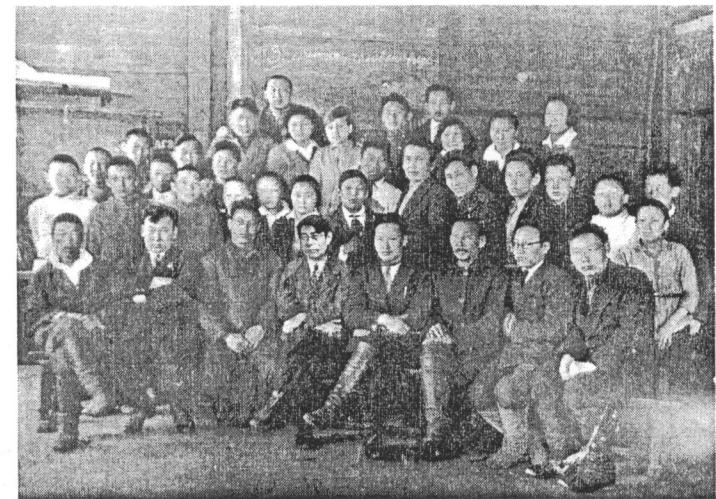
Бу хоноон биллэн турар Илья Чавылбан бастын айымнылыарын ахсааныгар киирбэтэ буолуо. Отутус сыллар бастакы анарын эргин поэт айар үлэтигэр хоноон формальний өттүгэр ордук кыһаны, чуолаан чуолкай рифмалары эккирэтий ухханыгар обустара сылдыбыта биллэр. Ити бу хоноонг эмиэ көстөн аахар (холобура “Эрэйдэнэн эн ииппит элбэх үтүмэн бэйиэппит эриэйдэнэн кэлбиппит... сатаарытан ыллаабыт сана сатан ыттан сайдыбыт” уод.а.

Ол да буоллар саха советской литературута

сайдыбытыгар П.А.Ойуунуский улахан суолтатын, кини поязията үгүс эдэр дьону айар үлэбэ көбүлээбитин кини литература үүнэр кадрдарын ииппитин Илья Чавылбан манна бэрт дъэнкэтий ыйар. Онон бу хоноон саха литературатын төрүттээччигэр истин махтал биир үтүө советской кэрэхитин бынытынан көстүөн сөп.

Семен Данилов,
Саха народной поэта,
М.Горькай аатынан
РСФСР Государственний

Сивцёва Ульяна Дмитриевна

компьютерный набор, Т.Ефимова, М.Данилова
корректор С.Охлопкова
дизайн обложки, компьютерная разработка
фотографий А.Соловьева
формат 60/84

Литературный музей-дом
им. И.Д. Винокурова-Чагылгана
Намский улус.

B. O. Ojuumiskaja VR.

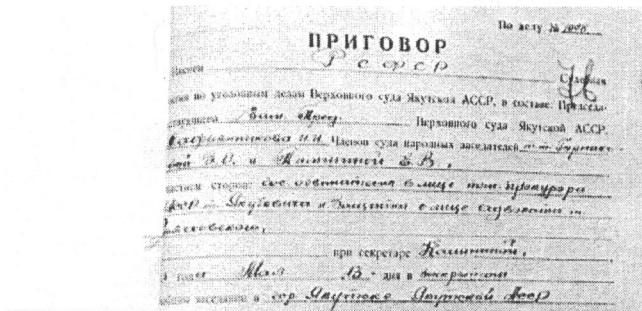
Bejet taaninaq talonan
Eder syeq uotunuu
yunes Collaoq uorostugaq
yore-keto suybata,
yplerge ugballar
yrdyr sauaa yosketen,
yle ciekm, yles kylysu
yoshe-yoke ryndlerse.

Kui allaas kütteks kyrj,
Sassarwaangs sardavans,
kui, vlog tuiiges myödyt
Sangt qdavo ümäa kuosas.

Begiet, begiet - nothaag salaan!
Normot naron iñi thonon
Iceette, colo buolan
Kyler saake Kyorege
Kyoregepedi' fewtuog tuñ!

Kiki kiki budiwoqutkaa
kilbier sapdos ilirien,
Sanea yrdyx mondaaten,
Kenlozeni komiunia
Sandal braas vlaaqin!
Siga kerou fuognaqtin!
Syreq notun kyedolyen
Sanea Kylyun fuognaqtin!

16-29 / m. 373.

Промзведенным по делу следствием установлено, что БАНОУ-РОВ будучи враждебно настроен к существующему строю в СССР систематически протодил антисоветскую агитацию, так в январе 1948 года в присутствии АРГУНОВА сполна изъяснил лицам города.

В феврале 1942 года в присутствии ЗИБОВСКОГО и ЮДИНКОВА восхвалялись врагов народа ОЖУНСКОГО и АММОСОВА.
Л.Д. 817.

изголовье, покрытое синеватой тканью, и висит на паре
одиноких деревьев на склоне.

Влияние технологии на то, что делают инженеры в професии в целом. Думается, здесь определенное влияние на практикующих инженеров имел всплеск интереса к проблемам науки и техники, начавшийся в 1970-х гг., и поддерживавшийся в дальнейшем. Концепция научного подхода к инженерии, неизменно приводившая к широкому применению методов и приемов научных исследований, способствовала развитию инженерной науки и практики. Важное значение для инженерной науки и практики имели и различные научные конференции по инженерным наукам, в которых ведущие ученые страны мира участвовали.

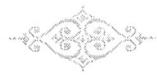

Использованная литература

1. Личный архив И.Д.Винокурова-Чагылгана
2. Архив А.И.Винокурова - сына поэта.
3. Архив НИЭМ им П.И.Сивцева.

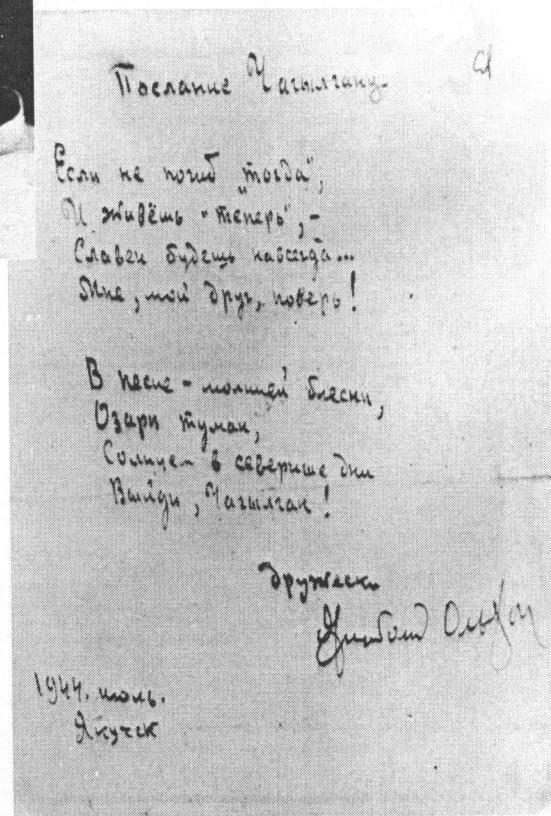
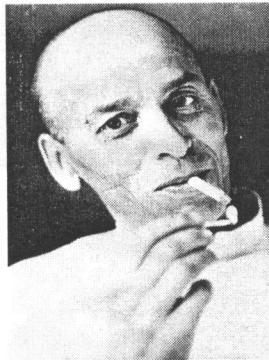
И н и н э э б и т э

У.Д.Сивцева И.Д.Винокуров-Чабылбан аатынан литературнай музей-дүиэ - литература үонна кыраайы үөрэтии хайысхалара.....	5
Г.П.Башарин Талааннаах Чабылбан.....	10
В.Д. Яковлева Яркий как молния	12
Д.Е.Васильева Чабылхай Чабылбан.....	18
С.Данилов Истинг маҳтал тылллара.....	25
Г.Тарской Талааннаах тылбаасчыт этэ.....	32
Г.Г.Алексева Чабылбан чабылхай талааннарыттан биирдэстэрэ.....	36
И.Г.Спиридов Кыайбыттар кэkkэлэригэр -поэзиябыт.....	40
Л.Габышев. Элбэх өрүттээх талаан этэ.....	45

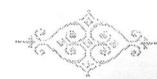
Илья Дорофеевич хоҳооннорун, ырыаларын. айымныларын норуот таптыра, былаах курдук өрө тутара. Кини “Хайыңар” ырыата ити сәрии кәминәэби норуот бәйэтә талан ылбыт гимнә этә. Чабылдан “Хайыңара” норуоту түмәрә, кыйайыга сирдириә, сәрии кәминәэби олох ыаражаттарын туоруурга көмөлөһөрө. Онон поэты самнаар кыаллыбатаңа, норуот Чабылданга таптала ити кәм чабылхай дьону сойуолаңызыттан мүччү туттарбыта, кыйайбыта. Илья Дорофеевич табаарына Ольхон сөбөн сурыйбут хоҳоонугар көстөр.

И.Д.Винокуров-Чабылдан - 95

УДОСТОВЕРЕНИЕ

миигин кытта өр сылга истингник дојордоспута.

Поэт кэргээтэригэр кини үгүс уруһийдара ууруллан сыйталлар.

“Автопортрет” — интэриэhinэй, кэрэхсэбиллээх. Поэт, любитель-художник бэйэтин сиэркилэйтэн көрөн уруһийдабыт. Бү улэ 1944 сыллаахха суруллубут буолуон сөп.

Биллиилээх суруйаачы Н.Е.Мординов мэтириэтэ ордук табыллыбыт. Чабылжан бу мэтириэтин суруйаачы эдэр эрдэбүнэ ойуулаабыта.

И.Д.Винокуров үгүс уруһийдарыгар бэйэтин аймахтарын уонна чугас дьоннорун ойуулаабыта. Олортон биирдэстэригэр бэйэтин иккис кэргэнин Ольга Паитетелеймоновна Полякова мөссүөнүн биэрбит. Поэт элбэх үлэтин уолаттарыгар Артурга уонна Леонидка анаабыт. Бү үлэлэргэ оюдор умнууллубут кэрэ дьүүннэрэ үчүгэйдик бэриллибittэр.

Улахан уолун Артуру көрдөрөр наброската чахчы табыллыбыт. Уолу ойоюс өттүттэн ойуулаабыт. Кини толкуйдуу олорор. Ол эрээри бары үлэлэриттэн “Артур мэтириэтэ” диэн графическая харандааынан толоруллубут уруһийа ордук чорбайор. Оюу хараџа, уоха, баттаџа бэртээхэйдик бэриллибит. Бү сиппит-хоппут художник үрдүк маастарыстыбалаахтык толорбут үлэтэ буолар.

Илья Чабылжан тиһэх уруһийдарыттан биирдэстэрэ “Мин илиим”. Эмиэ бэртээхэйдик толоруллубут үлэ дии саныбын.

И.Д.Винокуров-Чабылжан бэйэтин чабылхай дьоюрун бу өттүгээр улахан болбомтото suoхтук сиыланнаспыта хомолтолоох. Кини илиитин араарбакка чахчы дьаныардаахтык үлэлэспитэ буоллар, биһиги ёссө биир дьоюрдаах, идэтийбит художникаах буолбут буолуо этибит.

Л.Габышев

Саха АССР искусствоын үтүөлээх деятелэ
Энсиэли.— 1999. — От ыйын 31 к.

И.Д.Винокуров-Чабылжан
- 95

Талааннаах тылбаасчыт этэ

... Илья Чаылбаны кытта мин сүүрбээтэн тахса сыл билсивитим, добордоспутум. Кинини эйэбэс майгылаах, үтүө санаалаах, көнө сүрэхтээх үлэхит киhi быһытынан билэбин. Ити — син уһун кэм... кини ол устатыгар кимижээ да холустук сыйынаннаспыт, толоостук быһыламмыт биир да түгэний төрүт өйдөөбөгүн. Ол курдук кини олус көрсүө, сүрдээх сэмэй, амарах майгылаах киhi этэ. Кинини кытта үгүстүк көрсөр, саха уус-уран литературатын, тылбаас үлэтийн туһунан элбэхтийн кэпсээтэр-сэхэргэхэр буоларбыт. Нуучча классиктарын, советской суруйааччылары дирингнижитыктыыра, истин-ник таптыыра, кинилэр чуллуу айымныларыгар қыһанан-муһэнэн турал үөрэнэрэ. Ол да иһин, Илья Чаылбан нуучча классиктарын, советской поэттар үгүс айымныларын сахалыны түлбаастаан, бэйэтийн төрөөбүт норуутугар билсиһиннэрэргэ бары күүһүн, сыралын, билиитин-көрүүтүн биэрэн турал үлэлээбит саха поэттарыттан биирдээстэрэ. Илья Чаылбан бэйэтийн түлбаастыыр үлэтийн “Күн киирэр-таксар, қүлүмнүүр” дийн Максим Горький биир киэнник биллибит хоһоонун түлбаастаан сабалаабыта. Тылбаас үлэтигэр киирсивит ити мангтайгы үлэтийн “Кыһыл ыллык” сурунаал 1933 сыл 2-3 N-гэр бэчээттэммитэ. Сити сылга кини “Чаылбан уоттара” дийн хоһооннорун бастакы кинигэтэ тахсыбыта. Онон кини бэйэтийн айар үлэтийн кытта тылбаанынан бииргэ, утуу-субуу, дъарыктаммыта дияххэ сөп.

Поэт А.С.Пушкин “Сибииргэ”, “Памятник”, “Русалка”, “Хаайылаах”, “Бахчасай фонтана”, Кэччэгэй рыцарь” диэн килбиэннээх айымныларын талааннаахтык тылбаастаан саха норуутугар тиэрдигитэ. Кини нуучча классигын М.Ю.Лермонтов “Бэс”, “Ааньял”, “Палестина лабаата”, “Салгын харааба” уод.а. хохоннорун сахалысы тылбаастаабытын аабааччылар күн бүгүннээ диери биширээн, таптаан аабаллар. В.В.Маяковской “Мунньяцымсыйбыттар”,

циклтан “Абылас Малдыбаев” диэн Советской Союз народнай артыыңын туһунан музыкальной биэриини тэрийбитэ. Киргиз Токтогул Сатылганов ыраахтаабы опричниктара кинини төһө да ыраах Сибииргэ көскө ыыппыттарын, киниэхэ төһө да хандалы кэтэрдигиттэрин иһин, ыллыыр ырыатын тохтолпотою. Токтогул ол хоһуйбут хоһооноруттан Илья Чабылбан тылбаастаабытын радионан бэриллибите.

Улуу композитор Бетховен бэйэтин музыкатыгар Гете “Эгмонт” диэн трагедиятын сюжетын туһанан, көнгүл иннингэр, норуот дъолун туһугар геройческай охсуулы идеятын көрдөрбүтэ... 1950 сырлаахха радионан эдэр ыччакка анаан “Эгмонт” диэн музыкальный биэрий тэриллибите: Эгмонт тиңх монологын поэт Илья Чабылбан тылбаастаабыта.

Илья Чабылбан итинник чугас кыттытынан радиоңа бәрт үгүс музыкальной биэрииләр тәриллибитеттәре.

Илья Чабылбан — биңиги талааннаах поэппит — улуу нуучча уонна быраатты норуоттар уус-урандайымныларын төрөөбүт сахатын норуотугар пропагандалырыга, бинирэтэргэ үгүстүк үлэллэспит, киэнник биллибит, үрдүк культуралаах улахан тылбаасчыт этэ...

Хотугу сүлүс. — 1974. - N7 — С.86-89

Н.Габышев
суроңааччы

Кыйайы сырдык дъаралыга...

...Аба дойду Улуу сэриитин кэмигэр бу төлөннөөх поэт “Хайыңар” диэн ырыата уостан түспэkkэ ылланара. Ол ырыата саха буойуннарын фашизмы утары кыргызыга ынгырара. Ол да иин буолуу, норуот таптыр бойобуой ырыатыгар кубулуйбута. Кинини ыллаабыт киңи долгуйара, куолаһа титирэстиирэ, харахтара аба-сата уотунан умайаллара. Дэлээ дафанды, Илья Чабылбан туһунан аба табаарыһа, Саха АССР народнай поэта С.Р. Кулачиков-Эллэй: “Кини сырдык обраһа уонна күлүмүрдэс күн уотуттан кутуллан оногуллубут курдук ырыалара - хоноонноро тыыннаахтар. Хайдах эрэ кинини тыыннааџар билээчилэр, биһиги санаабытыгар, Илья Чабылбан илэ бэйэтинэн үөрбүтүнэн-көпүтүнэн, сырдыктык мичилийбитинэн, биһигини кытта бииргэ сыйлдар курдук. Ол сыйлдан былдаһыннара союс түргэн, нарын-намчы куолаһынан күнүтүүнү биллэрбэkkэ, төрүт сылаппакка, көрдөөх-нардаах, уҗараабат ооннуулаах-күлүүлээх, сиппаабат сыйты бәргэн тылынан сәһөргөхэн эрэрин курдук” диэн этиэ дуо.

...Чабылбан — улахан поэт, дынгнээх талаан, үтүө тылбаасчыт этэ, ону сәргэ саха поэзиятыгар аартыгы арыйсыбыта, элбэх поэты үүннэрсибитэ, кинилэр айымныларын үрдүк таһымна танаарсыбыта. Сэрии ыар сылын ааспыйт, Улуу кыйайыны сахаңа умнубат курдук урыйдаспыйт Илья Чабылбан үнүүлүччү долгуулаах тыллара биһигини инникигэ, кэрээ угуйар, ынгырар:

“Өрөгөйдөөн кэллэ үөрүү,
Кылбайан тафыста кыйайы,
Үгүс үйэ тухары өрүү
Кыларыйбат дьолу айын!”

Элбэх өрүттээх талаан этэ

Уруүйдар тугу көрдөрөллөрүй?

Уруүйдүүт-художник талаана поэт талаанын кытта дьүөрэлэхэрэ үгүс бүолар. Ол курдук, поэтический дьобур уус-урган дьобуру кытта дьүөрэлэхэрэ эмиэ баар. Маныха биһиги элбэх холобуру абаалыхпытын сөп. Барбары эпохатын улуукааннаах скульптора Микельянджело поэт этэ. Нуучча улуу поэта Александр Сергеевич Пушкин чаңылхайдык уруүйдуура. М.В.Лермонтов үчүгэй уруүйдүүт этэ. Кини масло, акварель кырааскаларынан онортобут хартыналарда уонна уруүйдара биһиги күннэрбитигэр тиийэ сүпшэkkэ-оспокко ууруллан кэлбittэр. Украина улуукааннаах поэта Т.Г.Шевченко бэйэтин кэмин үнүүлүччулаах художнига этэ. Кини элбэх уус-урган нэһиiliэстибэни хаалларбыта. Уонна тиһэбэр, биллэрин курдук, аналлаах художественний үөрөхтээх советской эпохада улуу поэта В.В.Маяковский элбэх уус-урган үлэни хаалларбыта.

Биһиги Сахабыт сиригэр эмиэ итинник этэ. Саха уус-урган литературын төрүттээччи, революция иннинээби биллиилээх поэт А.Е.Кулаковский мамонт муоһуттан кыһан, чочуйан оноруунан дъарыктанара. Поэт уонна революционер П.А.Ойуунуский уруүйдуурун таптырыа уонна чахчы үчүгэйдик уруүйдуура.

Саха поэта Илья Дорофеевич Винокуров-Чабылбан куһаңана суюхтук уруүйдуура. Хомойуох иин, кини үгүс үллэлэрэ сүтэн-онон хаалбыттар. Ол да үрдүнэн билигин баар уруүйдара художник дьобурун үчүгэйдик көрдөрөллөр. И.Д.Чабылбан хоноон суроңарын ойоюс ёттүгээр уруүйдуур буолара. Ити уруүйдара кини элбэх поэтический уобарастарын толорон, чуолкайдаан биэрэллэр. Поэт И.Д.Чабылбан саха үгүс художниктарын кытта ыкса сибээхи тутуһара. Кини Саха АССР народнай художниктарын П.П.Романовы, М.М.Носовы, художник Ф.Т.Павловы уонна

И.Д.Винокуров-Чађылђан - 95

*“Талааннаах
тылбаасчыт
этэ”*

Г.Тарской

Өйдүүр-билэр, өрүү ахтар сирим!
Билэбин кини тула эргинин.
Бу миэлингэ! Сүнгкэн, сууллан түспүт
Обонньор мунгаах кыһын кэнниттэн
Өр аһийбакка өлбүт быһылаах.
Үллых манан баара ыркий ойуур буолбут,
Өтөр наар киһи сылдыбыта биллибэт.
Олбуор иһигэр саад ојото баара-
Ама бу түнгэ тыа буола үүммүөт?!
Оо! Бу кэриэс аал дууп...
Бу тугуй?
Туох дъиктитэй? Сэбирадэхтэр
Кубарыйа куурган, түүрүллэ түһэн,
Күл курдук мин үрдүбэр түһэллэр.
Кыраммыт мас курдук, иннибэр турар
Тырыттан, харааран...

Пушкин А.С. “Русалка”

Т.Г.Шевченкоттан.

Энэлийэр, ытыыр киэнг Днепр,
Күүстээх силлиэ-тыал сирилиир,
Сиргэ тиййэ талах иэбэнгниир,
Баһархай долгун түллэнгниир.

Түүнгү кубаҗай ый ол кэмнэ
Былыйт быыһынан эрдинэр,
Күөх муораа сылдьар тыы курдук,
Көстөн кэлэр, эмиэ сүтэр.
Өссө бөтүүк ыһытыы илик,
Дyon туруо эрдэ, харангай
Суугунуу турар тыа кэтэбэр
Арай мэкчиргэ санаар.

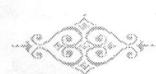
М.Ю.Лермонтовтан

Палестина лабаата.

Кэпсээ, Палестина лабаата,
Ханна көжөрөн үүммүккүн,
Ханнык томтор, хонуу куйаарын
Киэргэл симэбэ буолбуккун?

Илинги сарыал биэбэйдээх
Иордан сүүрүгээр этэ дуу,
Тымныы түүнгү тыал сиппиэрдээх
Ливан хайатыгар этэ дуу?

Эн сэбирадэххин өрө-өрө
Салим мунгаах уолаттара,
Тойук туойан көрөллөрө,
Аргый мэлииппэ аабалларай?

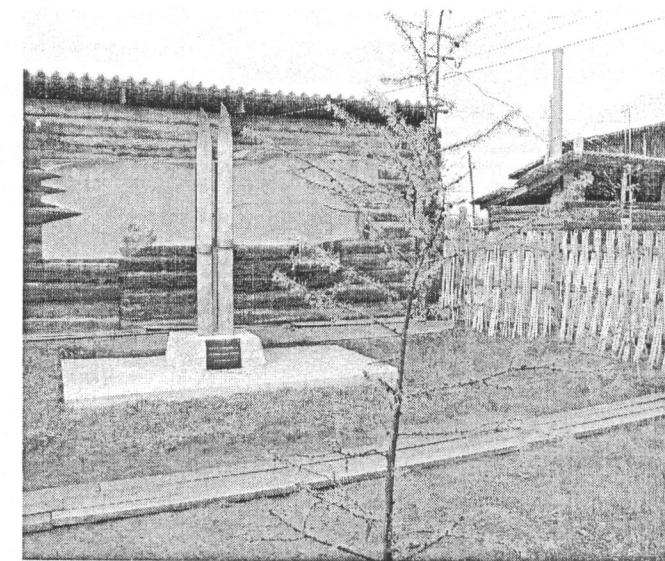
илдъэ сылдьалларын илэ-чахчы итэбэйэбин. Манна тыйыс айылбалаах Хоту дойду чулуу уолаттара өстөөбүр урусхаллырыга бэлэмнэрин өйдүүгүн. Уонна - кыйайыыга бигэ эрэл хохон түмүк строкаларыгар эрэ буолбакка, аан мантайгы этиилэртэн өйдөнөн баар. Хохонгно саха фольклоруттан ситимнээх символический образартан быстах-быстах өйдөбүллэр киирбittэр. “Хара тыланан, толоонунан хайындар дайдылар”, “Сибир улуу буолактара силлиэрдилэр иниирэ” диэн, о.д.а. образтары фольклорга сыйыары тутан өйдөөтөххө эрэ, уус-урган айымны үөскээн тахсар. Бу маннык халбаннаабат биир сомоёо уус-урган өйдөбүллэр норуот санаатыгар ордук чугастар. Хохон итинэн киэн далааыннан тахсар: манна Ийэ дойду, төрөөбүт норуот, героическая Армия албан ааттара туойуллар. Бу барыта биир суолга түмүллэн тахсар, норуоту бүтүннүүтүн улуу дыялааца туроаррага түүланар: “Хайындар” дыкти көстүүтэ кубулуйбут иккис кистэлэнгэ кини музыкатыгар сыйтар диибит. Бу - өрө көтөбүллүүллээх, күргүөмнээх ритмнээх, өрөгөйдөөх, үөрүүллээх санааны этэр музыка. Кини - тиэтэйбэkkэ, ыгылыйбакка, холкутук, эрэллэхтик суккуллан тахсан сүрэбى, дууһаны өрүүтэр күүстээх музыка. Кими барытын бойобуой походка туроар кыхтаах, биир сыйалга түмэр ныыгыл хайысхалаах. Нафылчы тахсылаах-түүллээх, көнүллүк доллонуччу устар доржооннору ыныран таһаарар бу музыка өстөөбүр өхөрөр тыйыс санааны биэрэрин таһынан, Ийэ сиргэ, төрүт буорга, көрүөх-билэ дьонгно итии-истин сылаасчувствоны ис-искиттэн ийтэн таһаарар. Бу ырыаны толордоххуна да, инияттэххинэ да инникигэ бигэ эрэл үөскүүр, дууһан, санаан сырдыыр, чэпчиир...

...Литературалар историяларыгар Гимнэр, одалар, балладалар, о.д.а. бааллара биллэр. Ону таһынан сорох түгэнгнэ эмблема, герб суолталаммыт айымнылар баалларын бигэргэтэллэр. Биңиги “Хайындарыт” сэрии кэмин “эмблема-ырыатын” аатын ылар толору бырааптаах

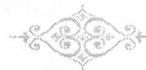

диибит. “Хайындары” түмүктээн эттэххэ - кини өлбөт үйэллээх поэзия ахсааныгар өрүү киирсэ туро. Бу тас көрүнгүнэн төһө да кыратын иһин, кини кэнниттэн айыллыбыт сүдү поэмалар күлүктэригэр игиэ-сүтүө суюба. “Хотугу кустук” (К.Уурастырап), “Ырыа буолбут олох” (Л.Попов), “Сиэрэй синиэл” (И.Гоголев) киэн биһирэбили ылыахтарын ылбыт поэмалар кэkkэлэригэр бывыкайкаан “Хайындар” бэйэтин кэмин өлбөөдүйбэт кэрэхитэ буолан үйэллэргэ хаалыа.

Кыайбыттар кэkkэлэригэр - поэзиябыт /Спиридов И.Г.
Үүммүт үйэни көрсө. - Дьюкуускай, С.123-125.

И.Д.Винокуров-Чафылдан “Хайындар”
ырыа-хохонуугар памятник. 2005 с. Улуус ветераннарын
Советын председателин М.В.Петрова уонна И.П.Сивцев аатынан
Намнаафы историко-этнографический музей директорын
көбүлээхининэн тутуллубута.
Автор Н.Д.Огонев.

Чаңылбан чаңылхай талааннарыттан биирдэстэрэ

Илья Дорофеевич Винокуров-Чаңылбан 20-с үйэ 30-40-с сс. “Чаңылбан уоттара” уонна “Дабаан” диэн бастакы хоҳооннорун хомуурунныктарынан оччотооң саха норуутун кэрэхсэтэн, лирик-поэт быңытынан биллибитэ уонна саха литературагар бэйэтин суолуниин хaalларбыт поэт быңытынан күн бүгүнгэ диери биллэр. Өскөтүн кини уруүйдьют үөрэбин ылбыта буоллар болотуна бэртээхэй маастара тахсыа этэ диэн сыйналыыллар эбит кини уруүйдарын көрбүт уонна сыйана быспыт специалистар. Оттон музыкальной үөрэхтээбэй буоллар талааннаах музыкант, композитор эбэтэр дирижер буолара саарбаа суюх быңылаах...

Илья Чаңылбан бэрт кылгастык олорон ааспыт киңи — 38 сyl. Кини ити эрээри саха литературагар эрэ буолбакка, саха музыкальной культурынын сайдытыггар оспот суолу-ини хaalларбыт. Ити туһунан кини биир саастылаахтара Г.Тарской, Г.Тихонов, Г.Васильев, И.Барашков ахтыылара элбээбү кэпсииллэр. Лирическэй тенор куоластаах буолан ыллырын олус сөбүлүүр эбит. Ордук таттаран ариялары, романстары ыллыры, гитараа олус үчүгэйдик ооннуура, Энрико Карузо, Ф.И.Шаляпин, А.В.Нежданова, Л.В.Собинов, С.Я.Лемешев курдук улуу маастардар репертуардара суруллубут грампластиналарын муннъара уонна итилэри олус умсугуйян, үлүүйэн туран истэрэ диэн ахталлар. Кини П.А.Ойуунуский аатынан саха музыкальной драматической театрын спектаклларын уонна концертарын хаһан да көтүппэтэ, Москваа сылдьар

кэмигэр Улахан театр спектаклларын барытын көрөрө диең кэпсииллэр. Итинник музыкаа дьобурдаах да буолан Илья Чаңылбан 60-тан тахса классический ариялары уонна романстары, нуучча народнай ырыаларын П.И.Чайковский “Евгений Онегин”, С.В.Рахманинов “Алеко” уонна А.Г.Рубинштейн “Демон” операларын либреттоларын тылбаастаатаа. Республикаатаа радиокомитет литературный редакцияг гар үлэлиир кэмигэр П.И.Чайковский “Времена года” биэриилэри, Л.Бетховен “Эгмонт” увертюратын тылбаастаан музыкальной радионан биэриилэри тэрийбитэ.

1949 сыллаахха радиокомитет П.И.Чайковский “Евгений Онегин” оператын сахалыы толорууга биэрбите, оттон 1952 сыллаахха САССР 30 сыла туолуутугар П.А.Ойуунуский аатынан музыкальной драматической театр сценатыггар С.В.Рахманинов “Алеко” операта туруоруллубута. Бу опера биир күн нууччалыы тылынан, иккис күнүгэр сахалыы толоруллубута биир туспа, уүнүччулаах түгэн буолар. Үөһэ этиллибитин курдук или либреттолары сахалыы тылга Илья Чаңылбан тылбаастаабыта.

Кини М.Н.Жирковы, Г.И.Литинскэйи кытта ыкса сибээстээхтик үлэлэбите уонна сахалыы профессиональной музыкальной культуры сайдытыггар дьоһун кылааты киллэрсибитэ. 1944-45 сс. Москваа И.Д.Избековы кытта айар үлэ командировкатыггар сылдъан бииргэ танаарылаахтык үлэлэбитеэрэ. Бу командировкаа режиссер В.В.Местников, суройааччи Д.К.Сивцев-Суорун Омоллоон, фольклористар И.Д.Избеков уонна С.А.Зверев сылдьбыттара. Абыс ый устатьггар бу биригээдэ дынгнээх сахалыы профессиональной музыкальной культурыны үөһэ кэрдиискэ танаарбыта. Айар биригээдэ Москва уонна Свердловский 23 композитордарын кытта бииргэ үлэлэбите. Ити түмүгэр 170 биирдииллээн уонна хор ырыалара, оркестровай сюиталар, марштар, увертюралар айыллыбыттара. Икки дьоһуннаах айымны

“Нургунбоотур-Стремительный” уонна “Сыгый Кырынастыр”, опералар айыллыбыттара, “Полевой цветок” балет Н.И.Пейко “Слава партии” кантатата, Д.Ф.Салиман-Владимиров “Якутский победный марш”, Г.С.Гамбург уонна Р.Д.Ромм оркестровай сюиталара айыллан чочуллубуттара. Ити кылгас кэмнэ барыта 266 араас музикальнай айымны көрөөччүләргэ, истәэччиләргэ тириәрдилләр буола толору чочуллубута.

Билигин “Саха” НВК фондаларыгар Илья Чабылбан 42 ырыалара уонна романстара суруллан сыйталлар. Итиләр А.Новгородова, А.Егорова, Н.Шепелева, Л.Попов, Д.Барашкова, З.Габышева, Ф.Лобанов, А.Ипполитова, А.Ильина-Дмитриева, М.Николаева, А.Самсонов, П.Неустроев, Якутскайдааы радио уонна телевидение хора, Найахытааы хор толорууларыгар суруллубуттар.

И.Д.Винокуров-Чабылбан бэйэтэ айбыт 50 хохонноругар, айымныларыгар анал музыка суруллубут. Кини суройбут тылларыгар айыллыбыт ырыалар сүрүннээн “дьиэрэтий” уонна “дэгэрэн” матыптарынан толоруллаллара кэрэхсэнэр...

Илья Чабылбан поэтический аяар үлэлэрэ саха композитордарын кэлэр көлүөнэләригээр өре күүрүү бараммат-хороммот источнигын быбытынан сыйналаналлар.

Алексеева Г.Г.

Музыкoved,

Энсиэли. — 1999. — От ыйын 3 к.

И.Д.Винокуров-Чабылбан - 95

Л и т е р а т у р а л а р историяларыгар Гимнэр, одалар, балладалар, о.д.а. бааллара биллэр. Ону таһынан сорох түгэнгү эмблема, герб суолталаммыт айымнылар баалларын бигәргәтэллэр. Биһиги “Хайынарбыт” сэрии кэмин “эмблема-ырыатын” аатын ылар толору бырааптаах диибит.

И.Г.Спиридовон

ЛЫЖИНА

Скользь легко, по первым склонам
На монгольской страницы.
Ищите звуковые колоколы,
Ищите сокиры гимн!

Браво скользь солнце воронит.
На ходу на звягнет —
Лежи быстрые доският,
Пуряя остряя кийде!

Под лесорубом Сибиряк
Рыщает диктофон куриц,
Испыхнада, тошна крица,
Воронье сено на крыши!

Быстро же лесиста рожицет,
По речкам — не отставай!
Сог с подибом, сене дружеский
Облая ног еще к ногам!

Перевод Ридера.